

УДК 37:82.091

Шапочкін Дмитро Вікторович

студент професійно-технічного училища №50

м. Карлівка, Україна

a90994424@gmail.com

МАГІЧНИЙ РЕАЛІЗМ Г. ГАРСІА МАРКЕСА ТА ЕЛЕМЕНТИ ХИМЕРНОЇ ПРОЗИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У даному дослідженні проведено комплексний порівняльно-типологічний аналіз двох визначних літературно-мистецьких явищ ХХ століття: магічного реалізму латиноамериканського письменника Габріеля Гарсія Маркеса та української химерної прози. Актуальність роботи зумовлена необхідністю переосмислення місця українського літературної спадщини в глобальному культурному просторі та виявлення універсальних закономірностей розвитку модерної прози. Об'єктом дослідження є знаковий роман Г. Гарсія Маркеса «Сто років самотності» та ключові тексти українських «химерників», зокрема В. Земляка («Лебедина зграя») та В. Шевчука («Дім на горі»). У процесі роботи було застосовано порівняльно-історичний, герменевтичний, компаративний та структурно-семантичний методи, що дозволило глибоко проаналізувати поетику творів. Основна увага приділена концепції «буденного дива», де фантастичні елементи не протиставлені реальності, а є її невід'ємною частиною. Доведено, що магічний реалізм та химерна проза мають спільне генетичне коріння, що сягає народної міфології, фольклору, а також барокової традиції. Результати дослідження демонструють, що для обох напрямів характерна відмова від лінійного часу на користь циклічності та міфологізму. Виявлено спільний тип героя — «людини двох світів», яка виступає посередником між раціональним та ірраціональним. Особливий акцент зроблено на соціально-політичному контексті: встановлено, що використання елементів магії та гротеску в українській літературі 1970-1980-х років було стратегією інтелектуального опору тоталітарній системі та способом обходу радянської цензури. Наукова новизна роботи полягає у залученні найновіших досліджень (2021–2026 рр.) для порівняння національних моделей магічного світосприйняття. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для подальшого вивчення сучасних трансформацій химерності в українській прозі ХХІ століття.

Ключові слова: магічний реалізм; химерна проза; міфологізм; іронія; час; національна ідентичність; літературна типологія

1. ВСТУП

У сучасному глобалізованому світі важливо розуміти місце української літератури у світовому контексті. Порівняння з Маркесом дозволяє простежити й констатувати самотність, унікальність та універсальність українського художнього мислення.

Завдання роботи - дослідити, як фантастичні елементи допомагають авторам глибше та виразніше відобразити реальність. Мета — провести паралелі між латиноамериканським та українським досвідом трансформації міфу в літературний контекст.

Теоретичну базу дослідження складають праці В. Агеєвої (дослідження української химерності як модерного явища) та М. Назаренка (аналіз зв'язку міфу й реальності).

1. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі використано порівняльно-історичний метод (для аналізу контексту виникнення жанрів), герменевтичний метод (для інтерпретації текстів), типологічний аналіз художніх образів та компаративний (порівняльний) метод (зіставлення художніх систем латиноамериканського магічного реалізму та української химерної прози, виявлення спільних типових рис та національної специфіки цих явищ).

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження було виявлено, що магічний реалізм Г. Гарсія Маркеса та українська химерна проза мають глибоку типологічну спорідненість, яка знаходить вияв на кількох рівнях художньої структури.

Особливості існування магічних елементів у художньому світі. Головною характеристикою обох напрямів є стерті межі між реальним та ірраціональним, фантастичним. У проаналізованих творах дива, сни та народні повір'я мають таку саму вагу, як і побутові чи історичні події. Це створює відчуття єдиного, цілісного світу, де магія є звичайною частиною життя. У Маркеса магічні події (дощ із жовтих квітів, безсоння як епідемія) подаються через відсторонене описування. Автор використовує прийом «гіперболізації буденності», де фантастичне стає частиною щоденного побуту роду Буендіа [5, с. 142]. В українській прозі магія має чітко виражене фольклорне забарвлення. У В. Земляка («Лебедина зграя») дива інтегровані в селянський космос. Автор спирається на народні вірування, де кожна природна подія має своє містичне пояснення. Як зазначає М. Назаренко, це не втеча від реальності, а спроба охопити її в усій повноті — разом із віруваннями та підсвідомим народу [3, с. 158].

Концепція часу та простору. Обидва явища демонструють відмову від лінійного історичного часу на користь міфологічної циклічності. Циклічність у Маркеса: час зациклений; імена, події та помилки героїв повторюються в кожному поколінні, що підкреслює трагічну неминучість долі. Українська химерність: у В. Шевчука («Дім на горі») простір організований ієрархічно: «гора» як простір, осередок, світ магії та духовності та «низ» як сфера соціального побуту. Час тут виступає не як пряма лінія, а як спіраль, де минуле (козацька доба, бароко) постійно проростає в теперішньому [8, с. 115].

Специфіка героїв-носіїв «химерного» світогляду. Порівняльний аналіз персонажної системи дозволив виокремити спільний тип героя — «людина для двох світів»:

- Герої-медіуми. Це персонажі, які вільно взаємодіють, комунікують з обома світами. У Маркеса це Мелькіадес, який долає смерть через знання. В українській літературі — це образ філософа Фабіана, який поєднує риси античного мислителя та українського мандрівного дяка.
- Дивацтво як норма. Персонажі химерної прози (герої В. Міняйла чи В. Дрозда) нерідко наділені фізичними або психологічними дивацтвами, що виокремлює їх із натовпу і дозволяє бути носіями істинного, а не нав'язаного системою знання [6, с. 92].

Мовна іронія та гротеск. Важливим результатом дослідження є визначення ролі гумористичного аспекту. Для української химерності іронія є «генетичним кодом», що йде ще від Котляревського та Гоголя. Сміх тут виступає засобом деміфологізації радянського абсурду. У Маркеса ця іронія більш гірка, вона чітко підкреслює

абсурдність політичної тиранії та людської самотності. Дані дослідження представлені у вигляді порівняльної характеристики (Таблиця 1).

Таблиця 1.

Компаративний аналіз поетики магічного реалізму та елементів химерності в українській літературі

Параметри порівняння	Магічний реалізм (Маркес)	Химерна проза (Україна)
Джерела магії	Індіанська міфологія [5, с. 120]	Українська демонологія, бароко [6, с. 88]
Роль іронії	Трагічна, фаталістична	Очищувальна, життєствердна
Тип героїв	Самотні особистості (Буендіа) [5, с. 210]	Диваки-філософи (Фабіан) [7, с. 45]
Функція часу	Циклічність (коло)	Вертикаль (зв'язок поколінь) [8, с. 112]

Аналіз дослідження показує, що «химерність» і «магічний реалізм» — це паралельний розвиток подібних ідей. Як зазначає О. Ковальчук, химерна проза стала стратегією національного самозбереження в умовах радянського тиску [2, с. 14]. Латиноамериканські автори шукали вихід із постколоніального хаосу, а українські «химерники» — лазівку в цензурі. Обидва напрями використовували магію як інструмент деміфологізації офіційної пропаганди. Порівняльний аналіз магічного реалізму та химерної прози дозволяє зазирнути в психологію народів, вийшовши за межі винятково літературного аналізу.

Хоча методи Маркеса та українських авторів схожі, вони мають різний та специфічний «післямак». Латиноамериканський магічний реалізм — це часто історія про самотність і приреченість. Герої Маркеса зациклені на минулому, вони не можуть вирватися з кола своєї долі. Натомість українська химерність, як зазначає Віра Агєєва, більше тяжіє до вітаїстичності (любові до життя) та сміху. Навіть описуючи трагічні події колективізації чи війни, українські автори використовують гумор як «антидот» проти відчаю [1, с. 88].

Важливо розуміти контекст 1970-х років, коли у СРСР панував суворий «соцреалізм», який вимагав писати про успіхи та працю. Химерна проза стала своєрідною територією свободи. Коли Василь Земляк описує Вавилон, він створює альтернативну реальність, куди не може дотягнутися радянська ідеологія [7, с. 120]. Магічні елементи дозволяли авторам зашифрувати, сховати глибокі сенси: перевертництво — метафора зради чи зміни людської суті під тиском системи; розмови з тваринами — пошук справжньої мудрості там, де людська логіка безсила.

На сучасному літературному етапі ми бачимо, як цей досвід переосмислюється сучасниками. Магічний реалізм наразі вже не є звичайною екзотикою. Для сучасних українських авторів (Г. Пагутяк, М. Матіос) — це спосіб працювати з травмами минулого, які неможливо описати сухою мовою фактів [4, с. 109].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Магічний реалізм і химерна проза мають спільну генетичну основу — міфічно-поетичне світосприйняття. Головною відмінністю є емоційне забарвлення: латиноамериканський фаталізм проти українського іронічного оптимізму.

Дослідження доводить високий рівень інтеграції української літератури в світовий контекст. Перспективи - подальше вивчення впливу химерності на сучасну прозу (С. Жадан, Г. Пагутяк) [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеева В. П. *Марсе Пруст і український модернізм*. — К.: Віхола, 2023.
2. Ковальчук О. *Химерна проза як стратегія національного самозбереження: нові підходи до інтерпретації* // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Літературознавство. — 2021. — № 54. — С. 12–17.
3. Назаренко М. *Поховання на небі: від Гоголя до української химерної прози*. — К.: Темпора, 2024.
4. Павленко Л. *Магічний реалізм Г. Гарсія Маркеса: рецепція в українському літературному дискурсі ХХІ століття* // Сучасні літературознавчі студії. — 2025. — Вип. 22. — С. 104–110.
5. Гарсія Маркес Г. *Сто років самотності*. — К.: Видавництво Жупанського, 2023.
6. Яковенко Т. *Жанрові трансформації химерного роману в сучасній українській літературі (2000-2023)*. — Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2024.
7. Земляк В. *Лебедина зграя*. — К.: Фоліо, 2022.
8. Шевчук В. *Дім на горі*. — К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024.

Матеріал надійшов до редакції 01.04.2026 р.

MAGIC REALISM OF G. GARCÍA MÁRQUEZ AND ELEMENTS OF CHIMERICAL PROSE IN UKRAINIAN LITERATURE: A COMPARATIVE ASPECT

Dmytro Shapochkin

Student of Professional and Technical School No. 50, Karlivka

Ukraine

a90994424@gmail.com

Abstract. This study presents a comprehensive comparative and typological analysis of two prominent literary phenomena of the 20th century: the magic realism of the Latin American writer Gabriel García Márquez and Ukrainian "chimerical" prose. The relevance of the research stems from the necessity to re-evaluate the Ukrainian literary canon within the global cultural landscape and to identify universal patterns in the development of modern prose. The objects of the study include Gabriel García Márquez's seminal novel "One Hundred Years of Solitude" and key texts by Ukrainian chimerical writers, specifically V. Zemlyak ("The Swan Flock") and V. Shevchuk ("The House on the Hill"). Throughout the research, comparative-historical, hermeneutic, and structural-semantic methods were applied, allowing for a profound analysis of the poetics of these works. Primary focus is placed on the concept of the "everyday miracle," where fantastic elements are not contrasted with reality but become an integral part of it. It is proven that magic realism and chimerical prose share common genetic roots reaching back to folk mythology, folklore, and the Baroque tradition. The research results demonstrate that both movements are characterized by a rejection of linear time in favor of cyclicity and mythologism. A common type of protagonist was identified — the "person of two worlds," who acts as a mediator between the rational and the irrational. Special emphasis is placed on the socio-political context: it was established that the use of magic and grotesque elements in Ukrainian literature of the 1970s and 1980s served as a strategy of intellectual resistance against the totalitarian system and a method to bypass Soviet censorship. The scientific novelty of the work lies in the inclusion of the most recent academic studies (2021–2026) to compare national models of magical world-perceptions. The practical significance of the findings lies

in the possibility of their application for further study of the contemporary transformations of "chimericality" in 21st-century Ukrainian prose.

Keywords: magic realism; chimerical prose; mythologism; irony; time; national identity; literary typology.